

## ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*У статті розглядаються педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій школярів в сучасному інформаційному суспільстві.*

**Ключові слова:** ціннісні орієнтації, інформаційне суспільство.

*В статье рассматриваются педагогические условия формирования ценностных ориентаций школьников в современном информационном обществе.*

**Ключевые слова:** ценностные ориентации, информационное общество.

*In the article the pedagogical terms of forming of the valued orientations of schoolboys are examined in modern informative society.*

**Key words:** the valued orientations, informative society.

**Постановка проблеми.** Побудова інформаційного суспільства та інформатизація освіти в Україні регулюється цілим рядом законів України, планами заходів щодо виконання завдань, передбачених Законом України «Про основні принципи розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [1].

Значний внесок у вивчення ролі інформаційно-комунікаційних технологій в умовах становлення інформаційного суспільства зробили А. Арсеєнко, Г. Батигін, Н. Бойко, В. Брижко, Б. Веллман, В. Гавловський, О. Гальченко, А. Гальчинський, В. Гвоздев, А. Гирич, О. Голобуцький, Б. Докторов, Д. Іванов, М. Згуровський, Р. Калюжний, В. Кашпур, С. Мартинюк, Г. Рейнгольд, Н. Толстих, Т. Філіппова, В. Цимпалюк, А. Шадрін, О. Шевчук та ін. Праці цих дослідників дали можливість сформулювати визначення Інтернету як соціального феномену, здійснити типологію функцій мережі та обґрунтувати її значення в житті учнівської молоді.

Проблема ціннісних орієнтацій в аспекті, що розглядається в даній статті, досить плідно досліджується у вітчизняній соціології такими науковцями, як О. Астахова, О. Балакірева, А. Вишняк, Є. Головаха, С. Makeєв, В. Немировський, В. Паніотто, Н. Победа, А. Сокурянська, Є. Суїменко, В. Хмелько, В. Черноволенко, М. Чурилов, О. Якуба та ін.

Слід зазначити, що проблемою формування ціннісних орієнтацій особистості займається значна кількість науковців, зокрема І. Бех, З. Карпенко, В. Киричук, О. Киричук, В. Роменець, Т. Титаренко та ін. Проблемами педагогічних кадрів як основних носіїв духовних цінностей і ключових

професійних компетентностей в умовах післядипломної освіти опікуються педагоги, психологи – О. Бондарчук, Л. Даниленко, В. Олійник, В. Семиченко та ін.

Незважаючи на вагомі наукові доробки вчених і практиків, у процесі аналізу проблеми формування ціннісних орієнтацій у старшокласників виявлено суперечності між:

- зростанням вимог суспільства до морального виховання випускників загальноосвітніх навчальних закладів і недостатнім рівнем сформованості в них ціннісних орієнтацій;

- можливостями інформаційної освіти щодо формування ціннісних орієнтацій старшокласників і неналежним використанням її виховного потенціалу.

**Мета статті** – обґрунтування важливості формування ціннісних орієнтацій школярів у сучасному інформаційному суспільстві.

**Виклад основного матеріалу.** Історичним розвитком суспільства обумовлено становлення інформаційного суспільства, в якому якість людського потенціалу, рівень культури і освіченості молоді набувають вирішального значення. Йдеться про фундаментальні підвалини людського буття, вироблення і виховання нових цінностей при бережливому ставленні до традиційних. В умовах глибоких політичних, економічних та соціальних змін в усіх галузях життя сучасного суспільства з'явилася необхідність по-новому розглянути проблему формування ціннісних орієнтацій підростаючого покоління.

Інформаційна епоха – принципово новий етап у розвитку цивілізації, що характеризується новими якісними особливостями у порівнянні з попередніми періодами історії людства, і найголовніше – у наш час ключового значення набувають інформація та знання. Саме за допомогою мережі Інтернет серед школярів пропагуються певні цінності, світоглядні стереотипи та моделі поведінки. Завдяки Інтернету новітні інформаційні технології впливають на систему цінностей сучасної учнівської молоді.

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема цінностей знову посідає провідне місце в процесі пізнання соціальної реальності. Це, в першу чергу, пов'язано з трансформацією всіх сфер життєдіяльності людини.

Інформаційне суспільство – це суспільство духовного та інтелектуального розвитку людини. Тому в осмисленні духовної еволюції особливе місце займає дослідження становлення нових ціннісних орієнтацій під впливом новітніх інформаційних технологій. Встановлено, що формування ціннісних орієнтацій підростаючого покоління майже повністю “випало” з-під контролю спеціалізованих виховних інститутів, які здійснювали його впродовж століть. Результати цих обставин настільки руйнівні, що ціннісна аморфність, бездуховність, аморальність тощо почали у величезних масштабах загрожувати соціальному становленню сучасної молоді.

Гіркий урок ХХ століття засвідчує: формалізоване виховання розвиває формалізовану людину, спрощене виховання – спрощену людину, комп'ютерне виховання – “комп'ютерну” людину, інформаційне виховання – “інформаційну” людину (М.Князева). Зважаючи на останнє, з'являється така

тенденція соціокультурної реальності, як інформоманія юнаків і дівчат. Це – своєрідна хвороба сучасності, пов'язана з нестримним нагромадженням інформації, що, за своєю суттю, замінює справжню культуру. Ліками від цієї хвороби повинне стати виховання ціннісних орієнтацій, формування інформаційної культури молоді.

Аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної літератури (А. Богомолів, М. Ващокін, О. Єршов, В. Каймін, О. Кузнецов, В. Мілітарьов, В. Монахов, І. Овчинникова та ін.) дає можливість визначити компонентний склад інформаційної культури: соціальний досвід (інформаційний тезаурус), аксіологічну зорієнтованість, інформаційну творчість особи, що співвідноситься зі структурою ціннісних орієнтацій (почуттєвий, нормативно-регулятивний, дієво-творчий компоненти) ціннісних орієнтацій.

Ціннісні орієнтації є стрижнем особистості, адже впливають на спрямованість та зміст соціальної активності, загальний підхід до світу та до самого себе, дають сенс та напрям суспільної позиції, зумовлюють поведінку та вчинки людини [3].

Відомо, що у філософії поняття «умови» визначається як ставлення предмета до навколишніх явищ, без яких він існувати не може. Умови є тим середовищем, оточенням, де явища виникають, існують та розвиваються.

Для визначення умов, які сприяють вихованню ціннісних орієнтацій учнів в інформаційному середовищі, були окреслені такі шляхи:

- фіксація соціального замовлення суспільства сучасній школі в аспекті цієї проблеми;
- виявлення сутності формування ціннісних орієнтацій школярів у сучасному суспільстві як цілісного процесу виховання інформаційної культури шкільної молоді;
- функціональна характеристика процесу соціалізації учнів в аспекті формування їх ціннісних орієнтацій засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Педагогічними умовами формування ціннісних орієнтацій школярів в інформаційному суспільстві є:

- використання широкого кола високоякісної інформації, зокрема: її соціальна та особистісна значущість, об'єктивність і проблемність, новизна й оригінальність, достовірність і своєчасність, соціокультурна діалогічність, емоційна насиченість, єдність аналітичних і образних елементів тощо;
- використання значної кількості як традиційних, так і сучасних інформаційних джерел, активізація різноманітних сенсорних каналів у масових інформаційних процесах;
- забезпечення суб'єктивної позиції вихованців у масових інформаційних процесах, активізація цих процесів та їх зв'язок із життєдіяльністю учнів (вільний вибір інформації та джерел її отримання, участь школярів у створенні та трансляції нових інформаційних повідомлень, право на власну думку та оцінювання соціальної й інших видів інформації);

- формування і збагачення інформаційної культури старшокласників у творчому співробітництві школярів і дорослих;
- формування інформаційного простору, середовища, яке характеризується єдністю всіх суб'єктів виховного процесу і форм організації їх взаємин, які, з одного боку, є основними компонентами педагогічної діяльності, а з іншого – основою, зразком ціннісних орієнтацій;
- комунікативна культура як осягнення інших у діалозі, взаєморозуміння, взаємоповага, співчуття і співпереживання, відчуття партнерства;
- синергетичне мислення, яке дає змогу сприймати широкий спектр особистісних якостей, індивідуальних і етнічних проявів людини;
- особистісно зорієнтований підхід у педагогічному процесі, основою якого є суб'єкт-суб'єктні відносини у системі "педагог-учень".

Формування інформаційної культури, боротьба з учнівською "інформоманією" передбачає не тільки збагачення, але й систематизацію їх інформаційного тезаурусу за певними напрямками (емпіричний, художній, науковий). Адже "розпредмечування" інформації здійснюється завдяки діяльності особи в інформаційній сфері на ґрунті нагромадженого запасу саме емпіричних, художніх і наукових знань, що забезпечує результативність цього складного процесу.

У формуванні ціннісних орієнтацій школяра всі форми впливу поєднуються за трьома напрямками, які реалізуються через: безпосереднє соціальне оточення, безпосереднє отримання інформації, особистий досвід. Сучасний об'єктивний характер суспільного прогресу в галузі педагогічної діяльності веде до того, що на зміну монопольному статусу школи у сфері виховання особистості, її формування і розвитку приходить усебічна взаємодія всіх інститутів соціалізації, які діють у межах правового простору [8].

**Висновки.** Дедалі більше учнів і педагогів стають сьогодні заручниками трансформаційних змін у суспільстві. Часто не лише діти, а й дорослі неспроможні "відфільтрувати завали" сумнівної інформації. Це несе загрозу залишити суспільство без ціннісних орієнтацій з оманливим майбутнім.

Цінності конкретної особистості (ціннісні орієнтації) – це система поглядів, відносин і позицій особистості щодо значущих для неї об'єктів, мети діяльності. Ціннісні орієнтації школяра формуються під впливом соціального середовища, особливостей тих соціальних груп, в які він входить. Зміст ціннісних орієнтацій обумовлений реальними суспільними відносинами, в які включена особистість у процесі своєї життєдіяльності. Ціннісні орієнтації є найважливішим компонентом структури особистості і виступають вищим рівнем регуляції поведінки щодо потреб, інтересів і мотивів.

Формування ціннісних орієнтацій школярів у сучасному суспільстві – важливий фактор інформаційної культури і перспективний регулятор їх соціального розвитку. Через засвоєння учнівською молоддю справжніх цінностей та соціально важливої інформації досягається цілеспрямоване формування її суспільно значущих властивостей, мотивованого рівня соціалізації.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про основні принципи розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» №537-16 від 09.01.2007 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – С.102.
2. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексеєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя ; НАПН України. – К. : Інформ. системи, 2010. – 342 с.
3. Бубнова С. С. Ценностные ориентации личности как многомерная нелинейная система / С. С. Бубнова // Психологический журнал. – 1999. – Т. 20. – № 5. – С. 38-44.
4. Ворон О. Г. Інформаційне середовище навчального закладу: проблеми, реалії, перспективи / О. Ворон // Нова педагогічна думка : науково-методичний журнал. – Рівне, 2012. – № 1. – С. 43-44.
5. Куліш Ю. С. Актуальність проблеми вивчення ціннісних орієнтацій особистості / Ю. С. Куліш // Ціннісні парадигми освіти. – Х., 2004. – С. 104-106.
6. Лібанова Е. Ціннісні орієнтації та соціальні реалії українського суспільства / Е. Лібанова // Преса України. – 2008. – С. 120-136.
7. Чуланова О. Л. Культурно і ціннісно зорієнтована концепція соціалізації молоді / О. Л. Чуланова, С. І. Шандрук // Науковий вісник Ізмаїльського державного педагогічного інституту. – Ізмаїл : ІДПІ, 2000. – Вип. 8. – С.119-122. – (Серія «Психолого-педагогічні науки»).
8. Шандрук С. І. Роль учителя у формуванні інформаційної культури старшокласників / С. І. Шандрук // Наукові записки Кіровоградського ДПУ ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2000. – Вип. 27. – С. 75-82. – (Серія «Педагогічні науки»).

Дата надходження до редакції: 02.04.2013 р.